

Iva Hadj
Moussa

Host

Havířo vina

Román
o spisovatelské
krizi a tajemství
jednoho domu

© Iva Hadj Moussa, 2022

Cover photo by Nick Nice / Unsplash

© Host – vydavatelství, s. r. o., 2022

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-1455-7 (PDF)

ISBN 978-80-275-1456-4 (ePUB)

ISBN 978-80-275-1457-1 (MobiPocket)

„Prosincová tma vychází z hrobu, bezedného
snad jako nebe nad námi.“

Peter Høeg, *Cit slečny Smilly pro sněh*

Všechno, co se tu stane, je fikce,
ale malá část z toho je možná pravda.

Druhy kouře

„Když jsem se dneska vracela z krámu, zahlídla jsem, jak jde z komína Havířoviny čoud,“ pronese máma jen tak mimochodem. „Vypadá to, že tam zase někdo je.“

Obyčejně podobným větám nevěnuju pozornost. Mají zhruba stejnou informační hodnotu jako konstatování, že odpoledne hrozí déšť, takže je blbost věšet prádlo ven; na pelargonii v ložnici se usídlily mušky; ptákovi došlo zobání, takže pro nový se bude muset zajet do města. Věty, co vyplňují prostor a čas, ale nejsou úplně nezbytný k fungování světa nebo rodiny.

Tentokrát se ale stalo něco zvláštního. Zvuk slova „Havířovina“ ve mně cosi rozvibroval, zbystřil smysly otupený obligátním klidem nedělního odpoledne.

Vypadá to, že tam zase někdo je.

Představuju si, kdo to asi tak může bejt. Je to muž, je to žena, nebo snad mladí manželé? Prohánějí se teď po místnostech Havířoviny děti a postupně odhalují tajemství všech pokojů? Otevírají vrzající a červotočem prolezlý skříně jako dveře do jinýho světa? Odrážejí se jejich hlasy od vlhkých stěn? Ozývá se tu zlověstnej šepot a večer usedá na stínítko lampy jako předzvěst neblahých věcí můra a vrhá na místnost dlouhý rozeklaný stíny? Dotkne se za jedný temný noci ramene paní domácí neviditelná ledová ruka? A podaří se nový majitelce zútulnit nevlídněj prostor barevnýma tapetama nebo nějakou prostoduchou dekorací ve stylu *Láska a rodina dělají život krásnějším*?

Havířovina je podlouhlej a docela vysokej dům s šedou omítkou. Stojí kousek od návsi a kvůli poloze v prudký zatáčce působí jaksi prohnutě. Průzory oprýskaných vrat jde spatřit dvorek s polorozpadlou kůlnou, která kdysi sloužila jako

maštal a potom jako truhlárna. Z bahnitýho povrchu trčí zřezi-
vělej plechovej kbelík, ve kterým se zřejmě nosívalo krmení
drobnýmu zvířectvu. Když tu byl ještě život... anebo smrt.

Dvě okna domu, viditelný z ulice, jsou zapadlý do zdi (na-
padá mě poněkud nechutný sousloví „vpáčené bradavky“) a
vypadají slepě, jako by se za nimi vůbec nic neodehrávalo.
A přitom...

„Čoud, říkáš?“ chci upřesnit.

Není divu, že si toho všimla.

Moje máma je totiž expertkou na rozličný druhy dýmu, co
se místním lidem valí z komínů. Bezpečně rozezná původce
okrově zabarvenýho kouře — ten vzniká při pálení použi-
tých dětských plín. Toxickej černej čmoud pochází z hoří-
cího plastu. Existuje i jedovatej, podle mojí matky prudce
karcinogenní čmoud — ten se uvolňuje při hoření nekvalit-
ního uhlí nebo v zastaralým typu kotle.

V našem domě se nesmí větrat, dokud máma prostřednic-
tvím čichový zkoušky nevyhodnotí, že je situace bezpečná.
Vpustí-li kdokoliv z domácnosti dovnitř jedinou molekulu
zoxidovanýho uhlíku, nemá se pak divit, když dostane rako-
vinu — máma ho litovat nebude.

„Překvapilo mě to, protože jsem si myslela, že v tom baráku
minimálně od jara nikdo není,“ pronese máma a soustředě-
ně přitom krájí rybízovej koláč na stejnoměrný čtverce po-
dle neviditelnýho pravítka. Když nůž projede vrstvou bílkový
polevy, zapraská to, jako když se proboří lyže na namrzlým
sněhu. Moje máma jako by vypadla z pohádky *O dvanácti mě-
síčkách* — i uprostřed zimy je schopná vytasit se s jahodama,
borůvkama nebo černým rybízem. Mrazák ve sklepe je beze-
dnej, stejně jako matčina vůle vytvářet obrovský zásoby jídla.

„A kdo tam vlastně bydlel naposledy?“ zajímám se. Už
jsem přece jen trochu ztratila přehled. Až doteď jsem rodiče

navštěvovala asi tak šestkrát do roka a každodenní zdejší život mi připadal čím dál vzdálenější. Jistě vím jen to, že je Havířovina poznamenaná smrtí. Přímo v ní někoho zavraždili, žil tam někdo, kdo zabil někoho jiného, a taky tam bydlel člověk, kterej nešťastnou náhodou málem připravil o život mou kamarádku. Ale to už je dávno...

Předpokládám, že matka má v tomto ohledu poměrně bohatej soubor vědomostí, protože je přímo u zdroje — čtvrtek co čtvrtek navštěvuje takzvaný babince v místní knihovně. Spřátelený ženy napečou buchty, donesou likér nebo víno a povídají si, většinou o novinkách ze vsi a okolí. O nemocech. Narozených i nenarozených dětech. O tom, kdo změnil práci a čí potomek se dostal na vysokou nebo kdo z ní naopak vyletěl. Sem tam taky o knihách.

Ty si při týhle příležitosti můžou samozřejmě i půjčit nebo vrátit, protože knihovnice patří do babinecký skupiny taky — a z vlastní vůle během jejich setkání přetahuje svou obvyklou pracovní dobu.

„Nějaký lidi,“ odpoví máma nezúčastněně. „Já vlastně ani nevím. My už do vsi zase tolik nejdem.“

Dům mých rodičů stojí na kopci na severním okraji vesnice, takže si připadají trochu odstřiženi od *centra*. Když jdou nakoupit do prodejny potravin kousek od návsi, říkají tomu, že jdou „dolů do vsi“.

Na jazyku převaluju otázku, ale chvíli nevím, jak ji přesně formulovat, a tak několikrát otevřu a zase zavřu pusku, jako ryba na suchu.

Nakonec se přece jen zeptám. „A je podle tebe pravda, že v Havířovině straší?“

Strach ze smrti

Občas se zaobírám otázkou, kolik let přibližně zbývá do doby, než se mí nejbližší začnou kácet jako hrušky. Babičky a dědy už nemám, teď zbývá teta, strýc, táta s mámou... Představa, že chystám pohřeb jednoho z rodičů, mě naplňuje hrůzou. Nevím ani, jak se taková věc organizuje. Za kým mám jít? Kdo zpracuje a vyrobí parte? Jak mám vybrat příhodnou básničku nebo citát? Možná něco od Weřicha? Mám si připravit smuteční řeč, nebo se to dělá jen ve filmech? Hlásí se nějaký údaje úřadům a zdravotním pojišťovnám? Existuje profese, která zařídí všechno potřebný kolem pohřbů, úřadů, smutečních hostin a objednávání věnců, podobně jako někdo zařizuje svatby? Kromě toho, že nemám ponětí, jak vyřídit všechny pohřební náležitosti, ani nevím, jestli je na místním hřbitově ještě dost místa pro všechny členy rodiny. Ani tenhle prostor totiž není nafukovací, leda by se lidi začali do hrobů dávat jako sardinky do plechovky.

Občas těmhle představám dovolím, aby mě mučily. Cvičně pěju žalozpěvy, myslím na smrt dlouho před tím, než opravdu přijde. Protože taková jsem byla vždycky a jiná už asi nebudu.

Smrt se vždycky vznášela i nad Havířovinou. Je to místo, který přitahuje tragédie. Kohokoliv, kdo se tam nastěhoval, nečekalo nic dobrého a vesničani už dopředu odhadovali, kdy se noví obyvatelé z toho šedého přízračného domu zase vystěhují a o kolik míň jich bude. Z bezpečí svých vyhrátých obýváků si tipovali, jaká katastrofa nový majitele asi postihne. Jak vděční asi zdejší občané jsou, že neštěstí nepotká právě je, ale že se koncentruje do zaprášeného obětního místa v zatáčce?

V to lenivý nedělní odpoledne, první adventní, ve mně slovo „Havířovina“ rozproudilo divokej tok myšlenek. Někde v břiše jsem pocítila slabý vzrušení.

Konečně mám téma, napadlo mě. Přímou před sebou mám příběh, kterej *píše sám život*.

A tak jsem k Havířovině začala upínat všechnu svou naději.

Nutkání

Už několik týdnů před tím, než máma pronesla onu větu o kouři jdoucím z komína Havířoviny, mě pronásledovalo až chorobný nutkání pustit se do další knihy. Nápady se ale bohužel vždycky jenom letmo zastavily, asi jako hosti, co na návštěvu přijdou ze slušnosti, ale jakmile vysrknou kávu, už se nenápadně koukají na hodinky a mají tik v noze. Pak se vymluví na to, že je nutno nakrmit kočku.

Několik literárních pokusů z poslední doby potkal vždycky stejnej osud: po pár stránkách se dostavil blok. Nadšení vystřídala beznaděj a pocit hnusu nad vlastním snažením.

Linky příběhu, kterej jsem ještě nedávno považovala za vynikající, se váhavě zastavily a bezradně se rozhlížely kolem, kde se to vlastně ocitly a kdy jede nejbližší autobus domů. Fascinovaně jsem přihlížela tomu, jak mě začala obtěžovat moje vlastní slova, se znechucením jsem sledovala, jak se zašmodrchávají a tvoří zcepeněle působící shluky. City projevovaný postavama mi připadaly mělký a příliš popisný, nebo ještě hůř: protivně afektovaný. Hrdinové byli nanicovatí a vesměs lítostiví — byli mi až příliš podobní. Kdykoliv jsem se pokusila o humor, skončilo to jen další tragédií.

Občas mi nějaká věta připadala tak odporná, že jsem měla sto chutí se za ni potrestat. Napsat ji třeba křídou na tabuli a namířit na ni ukazovátkem: „Vidíte, děti? Takhle to dopadá, když člověku chybí soudnost.“

Zároveň jsem v sobě nedokázala potlačit nutkání psát, bylo to jako nějaká cysta v organismu, která se znovu a znovu naplňuje tekutinou a ta musí čas od času odtéct, aby se člověku na chvíli ulevilo. Kromě čirý kapaliny kolikrát vytryskly i zvratky, hnis a další odpornosti, který umí vyprodukovat pouze živý organismus. Podobně nechutných přirovnání mám ostatně pro svou literární tvorbu hned několik.

K obsesi psaním mocně přispíval i fakt, že jsem se dostala do bodu, kdy jsem neměla nejmenší tušení, co si počnu se svým životem. Je to zoufalá pohnutka, ale na mou obhajobu: asi nejsem první ani poslední, koho při psaní motivuje nedostatek pozitivních impulzů a chybějící sebedůvěry.

Lepší dobu pro psaní románu jsem si v tomhle ohledu nejspíš vybrat nemohla. Můj osobní život je takřikajíc v troskách. Události uplynulých let vedly k tomu, že jsem se opět ocitla v domě svých rodičů. Šla jsem přímo proti proudu času. Vracet se domů bylo horší než z domova utíkat, ale v danou chvíli jsem neviděla přirozenější východisko.

Samozřejmě zpytuju svědomí. Proč jsem si za veselejších dnů nenašetřila víc peněz? Žila jsem si bezstarostně, nebyla jsem zatížená obavami. Komu by se chtělo myslet na špatný věci? Měla jsem všechno a myslela jsem si, že to nikdy neskončí, byl to tanec motýla nad rozkvetlou loukou. Jenomže motýlek dotancoval a mně nezůstalo skoro nic: partner, byt, práce, všechno bylo pryč. Zbyli mi vlastně jenom táta s mámou. Moje nejlepší kamarádka z dětství, Natálie, se už před lety odstěhovala na druhý konec planety, kde se vdala

a co dva roky porodí dítě. Proč mě tehdy tolik ranilo, že odešla pryč? Vždycky mi připadala křehká, křehčí než já, měla jsem sklon ji chránit a tak trochu jí i říkat, co má dělat. Píšeme si, ale málo, už si nemáme moc co říct a spojují nás jenom vzpomínky. Jak je možný, že to nejintenzivnější kamarádství prožíváme v dětství a dospívání? Nebo jsem na jiné než partnerské vztahy prostě rezignovala? Dochází mi nepříjemná pravda: až dosud jsem žila v dokonale izolovaném světě, zcela připoutaná k jedné jediné osobě. A teď? Rozpad vztahu mě vyvrhl na břeh jako velrybu a obětaví ochránci — rodiče — mě polévají vodou, abych ještě chvíli vydržela.

Mám za sebou i pár temných dnů, kdy jsem se vážně zabývala různými možnostmi konce, ale nakonec jsem s tím, především s ohledem na rodiče, přestala. Navíc pořád doufám, že mě čeká... něco. Někde. Někdo? A s největší pravděpodobností někde jinde.

Jenomže teď jsem tady a musím něco dělat, abych se nezbláznila a svět se mi nerozpadl přímo pod rukama.

Naši mě milují, a navíc mají tu skvělou vlastnost, že si všechno, co se děje, dokážou svým důmyslným způsobem racionálně obhájit.

Fakt, že jsem přišla prakticky o všechno, nikdy nepřisuzovali mé špatné pracovní morálce, charakterovým vadám nebo neschopnosti dělat kompromisy, ale pouze souhře nepříznivých okolností. *Chudák holka, osud jí nepřál, všechno jako by se spiklo proti ní. Ona za nic nemůže... Ale pořád to má ještě dobrý! Pavlínce odnaproti, který je teprv šestatřicet let, nedávno objevili nádor v prsu. Nebo: Svět se dneska zbláznil, člověk padne na hubu, ani neví jak... Holka byla vždycky důvěřivá, tak se jí to vymstilo... Každý děláme chyby.*

Rodiče ve mně vždycky viděli víc, než ve skutečnosti jsem, a mě to zároveň dojíká a rozčiluje. Někdy si říkám, jestli tento jejich předpoklad nehraničí s nějakou duševní poruchou, která lidem zabraňuje vnímat věci tak, jak jsou. Občas je dokonce podezírám z toho, že berou nějaký otupující léky, ale možná jen demonstrují podstatu udržitelného rodičovství: za žádných okolností nevidět své dítě realisticky. Jako by měli nějakou polopropustnou membránu, kterou proniknou jenom určitý informace.

Táta s mámou odmítají vzít na vědomí třeba i fakt, že stárnu, kolem očí se mi dělají vrásky a už brzy se zařadím po bok čtyřicátnic. Že už bych se pomalu měla starat *já o ně*.

Tohle vnímání je oboustranný. I já odmítám vzít na vědomí postupující stáří, jemuž rodiče sice statečně odolávají, ale přesto už se zlehka vkrádá do jejich chůze, mluvy a trochu i zdraví. Děším se dne, kdy jeden z nich začne mluvit z cesty a obviňovat mě, že jsem zpronevěřila důchod.

Ale abych se vrátila k tomu, proč jsem začala psát svůj román — ze všeho nejvíc chci odtud zase pryč.

Moje současná situace mě upomíná na dobu, kdy jsem ve stejném domě a se stejnýma lidma dospívala. Bylo to podivný a utrápený, ale místy i veselý období, plný příslibů a náznaků, že mě čeká něco báječného. Jak jinak vlastně přečkat dospívání? Vzpomínám na dobu, kdy se mi začalo měnit tělo a jako každá patnáctiletá holka jsem ho nenáviděla a zároveň mu toužila porozumět a najít v něm zalíbení. Objevovala jsem nový, netušený rozměry duševní prázdnoty, se kterýma se šlo vyrovnat pouze útekem do dalšího neznáma.

Kruh by se tak měl po zhruba čtvrtce století uzavřít.

Od svého dalšího románu, kterej píšu právě tady, si slibuju nejen to, že mi po prvních dvou ne zrovna úspěšných kni-

hách napraví uměleckou pověst. Hlavně si přeju, aby můj život vrátil do aspoň relativně normálních kolejí. Chci mít zase pocit, že něco dělám. Snažím se a o něco usiluju, pozoruju, jak mi něco roste pod rukama. Přeju si, abych se zase mohla rozčilovat, utěšovat, bejt zvědavá, jak něco dopadne. Přicházet na způsoby, jak si poradit s překážkami, hledat ta nejlepší slova, rozdělovat dlouhé věty, zuřivě mazat odstavce, který jsou jako z jiného světa. A vadí to vlastně? Nevadí, vrátím je zpět.

Přes veškerou snahu se zatím po většinu dnů stále chovám jako pacient, jemuž dopřávají právo si svou bolest hýčkat a *porozumět jí*. Nepřevlíkat se celej den ze županu. Odpovídat jenom jedním nebo dvěma slovy. Sledovat rozjaření v očích rodičů, když se zasměju u televizní komedie. Jen tak čumět, jak kolem probíhá život téměř bez mojí účasti. Šourat se po domě. Opatrně psát.

V prvních týdnech jsem ráda vyhledávala společnost psa, chundeláče Goofyho, křížence samojeda a — jak naznačují černý a hnědý skvrny na krku a uších — možná bernskýho salašnickýho psa. Před jedenácti lety jsem ho našim darovala k Vánocům a dodnes si tuhle vzpomínku spojuju s nepříjemnými rozpaky — táta psa nechtěl vůbec, máma jo, ale menšího a míň chlupatýho. Radost tak neměl ani jeden z nich. Chudák Goofy byl proto od začátku svýho psiho života předmětem nesouhlasu, což vydatně podporoval řadou excesů, jako byl napůl sežranej zahradní nábytek, pozoruhodný množství zakousnutých slepic v sousedství nebo vytrvalý a otravný štěkání na měsíc, za který se sousedi druhej den mstili tím, že v šest ráno zapínali cirkulárku. Oko za oko, zub na zub.

I tak si Goofy do srdcí mámy a táty poctivě vyšlapal cestu, která se teď neúprosně blíží ke svýmu konci. Všimla jsem si,

že vstává jen s vypětím vůle a minulej měsíc se mu na boku udělala záhadná bulka, kterou zatím statečně ignorujeme.

Goofy trpělivě drží, když ho objímám, není to zrovna mazlivej typ, ale dělá, co může, aby mě potěšil. Jeho teplá a páchnoucí srst mě uklidňuje, je to živá, citlivá bytost se smutnýma očima. Je důkazem toho, že slova jsou zbytečný. Psi společnost se ukázala jako ta nejlepší terapie, ale ani rodiče samozřejmě nezůstávají pozadu a předhánějí se v pochopení.

Že by mi mohly pomoci léky nebo psycholog? Vyvarovat se prášků pro mě znamenalo uhájit si alespoň nějaký zbytek síly a vůle k boji. A psycholog... jednoho jsem navštívila, ale měl příliš pronikavý oči a nad nimi hustý obočí, který jako by mě neustále soudilo, nikdy jsem si nepřipadala bezmocněji a nenormálněji než pod jeho pohledem. Už jsem toho člověka nechtěla nikdy vidět.

Kolikrát byli vlastně táta s mámou svědky mých rozchodů? Bylo za jejich mladých let normální, že s nimi rodiče prožívali osobní peripetie? Nebo byli moji dědové a babičky téhle trapnosti ušetřeni?

Když mi bylo asi dvacet, rozešla jsem se s jedním klukem... proč vlastně? To už si nepamatuju. Jmenoval se David a chtěl mě zpátky — jeho bílá dodávka se čas od času zničehonic zjevila na ulici před naším domem, jako kdyby tam připlula zaoceánská loď. Někdy David jen smutně zíral za volantem na náš dům, ale jindy vyšel ven, opřel se o plot a zapálil si. Pak se svýma protáhlýma zelenýma očima zadíval směrem k našim oknům. Bylo to ponižující pro všechny zúčastněný, zuřila jsem, zavřela se do pokoje a modlila se, ať už kouká vypadnout, ale jednou v neděli se nad ním táta slitoval, pozval ho do kuchyně a nalil mu skleničku limonády. David naříkal,

že beze mě nemůže žít a ztratil smysl života — poslouchala jsem tajně za dveřma. Táta mu trpělivě vysvětloval, že mám svou hlavu a on že se s tím holt musí smířit a že ženských přece po světě běhá jako kobylek a jedna je hezčí než druhá. Pak se chvilku bavili o fotbale. David už nikdy nepřijel.

Ted' si občas říkám, že kdybych se nad ním tenkrát přece jenom slitovala, mohli bysme už mít kupu dětí a dvě dodávky. Nejspíš bych nepsala pitomý, ukňučení knihy, ale starala se o zahrádku a kontrolovala dětem úkoly.

Byly asi dva momenty, kdy pro změnu někdo nechal mě. Jeden kluk — jmenoval se Lukáš, ale protože vynikal schopností odříkat bez zaváhání všechna slova pozpátku, říkalo se mu Šákul — se se mnou rozešel tak, že mi napsal zprávu do mé čerstvě založený e-mailový schránky. Napsal, že jsem na něj až moc hezká a až moc hodná, a proto se mnou nemůže bejt. Na konec mailu napsal *S pozdravem Šákul*. Další kluk, Milan, se ještě nechtěl vázat, ale řekl mi to aspoň osobně. Po těchto rozchodech jsem se na dlouhý hodiny teatrálně zavírala v pokoji nebo v koupelně a pouštěla si smutný písničky. Něco se mi na tom všem zvráceně líbilo a vychutnávala jsem si to plnými doušky: to, co jsem zažívala, byl *spravedlivej* smutek. Tentokrát jsem nikomu neublížila já, ale oni ublížili mně. Bylo správný se litovat.

Máma mi vařila kuřecí vývar, jako bych měla chřipku.

První dny po návratu domů jsem měla naléhavou potřebu ležet a spát.

Už pouhá představa, že se pokládám na postel nebo do rohu místnosti a jen tak ležím se zavřenýma očima, mě naplňovala úlevou.

Mohla jsem si samozřejmě najít novou práci a pronajmout si byt, je přece běžný postavit se na nohy a bydlet

s jednou nebo i více spolubydlícími. Návrat do skromnějších studentských let by mi asi prospěl. Jenže jsem na něj neměla sílu. Nepřála jsem si nic jiného než zmizet ze světa a představa, že vykonávám běžný činnosti včetně společenský konverzace, byla k nesnesení.

„Třeba si to ještě rozmyslí,“ nadhodila jednoho večera máma, když se jí nepodařilo vytáhnout mě z mého pokoje na sledování komedie s Pierrem Richardem. Kdysi jsme na ní byli v letním kině, v létě na Mácháči. Rána deštěm. Tenkrát bylo po dešti a všude voněly borovice.

„Vždyť jste byli zasnoubení,“ dodala. „To je přece závazek.“

„Mami, prosím.“

„Řekla bych, že v tom bude jiná ženská,“ sdělila mi se zdviženým obočím.

Zadívala jsem se oknem na protější barák. Na parapet přiletěli dva ptáci neurčitý barvy a stáli tam bez hnutí, jako by nevěděli, co mají vlastně dělat.

„A to je právě to nejhorší, mami,“ řekla jsem po chvíli překvapivě pevným hlasem. „Ona v tom totiž žádná ženská není. To by bylo ještě dobrý. Takhle z toho ale vyplývá, že já jsem tak strašná, že není možný se mnou vydržet, dívat se na mě, dotýkat se mě nebo se mnou plánovat budoucnost.“

„Ale jdi,“ zděsila se naoko máma. „To přece není tvoje chyba.“

Když chce být nápomocná, schválně přehrává. Ale kdo by se na ni zlobil?

Táta se gentlemany drží stranou, chce mi dopřát klid.

Dělá jakoby nic, ale já vidím, že vráska mezi jeho obočím se prohlubuje, a kdykoliv se snaží vtipkovat, působí i tak zachmuřeným dojemem.

Kéž by v tom byla jiná ženská, mami a tati.

Kéž bych si mohla představovat její tělo propletený s tělem muže, kterýho mi odlákala.